

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETİMİNDEKİ SORUNLARA BATI ÜNİVERSİTELERİ TEMELİNDE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Menderes COŞKUN*

Özet

Bu çalışmada üniversitelerdeki edebiyat eğitim ve öğretiminden iyi bir sonuç elde etmek için nelerin yapılması gerektiği konusu üzerinde düşünülecek ve Manchester, Cambridge, Birmingham, Central Lancashire, Harvard, Arizona State, Texas A and M, Pennsylvania, Bowling State, George Mason ve New York gibi İngiliz ve Amerikan üniversitelerinin web sayfalarından yararlanılarak somut öneriler sunulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Türk Eğitim Sistemi, Türk Dili ve Edebiyatı öğretimi, yazım sanatı dersleri

SOLUTIONPROPOSALS ABOUTTEACHING TURKISH LANGUAGE ANDLITERATUREMATTERSIN WESTERNUNIVERSITIESCONTEXT

Abstract

In this study, we will think about what must be done in order to achieve a good production from the education of Turkish language and literature in Turkish universities and present some concrete solutions by making use of web sites of several English and American universities such as Manchester, Cambridge, Birmingham, Central Lancashire, Harvard, Arizona State, Texas A and M, Pennsylvania, Bowling State, George Mason and New York.

Key Words: System of Turkish Education, Education of Turkish language and literature, courses for art of writing

Giriş

Eğitimin kalitesi, onun kişiye ve topluma kazandırdıkları ile ölçülmelidir. Bir ülkede üretilen bilimsel tezler, romanlar, filmler, ilaçlar ve elektronik eşyaların kalitesi, o ülkenin üniversitelerinin kalitesinin en tarafsız göstergeleridir. Eğer bir ülkede hazırlanan tezlerde iddia edilen fikirler ve buluşlar yurt dışında yankı bulmuyorsa, tezlerin bir kısmı yabancı dillere çevrilmiyorsa, akademisyenler kendi araştırma sonuçlarını uluslararası dergilerde ve bilim çevrelerinde yazılı ve sözlü olarak sunamıyorlarsa ve kendi millî tarihleri, siyasetleri ve kültürleri konusunda uluslararası bilgi akışını yönlendiremiyorlarsa, o ülkenin üniversiteleri, evrensel olamıyorlar ve üstlerine düşen görevi yapamıyorlar demektir.

* Doç. Dr.; Kırıkkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

Batıda üniversiteler, siyaset, ekonomi, sanayi, kültür ve sanatın temel besleyicileridirler. Uzun veya kısa vadede toplumun kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarına cevap vermeyen ilim faydasızdır. Uluslararası standartlar ölçüsünde üretime katkıda bulunmayan eğitim sistemi de modern değildir. Türkiye’de üniversiteler, tıp fakülteleri dışında, toplumun ihtiyaçlarına *uluslararası* ölçüler içinde cevap vermede başarısızdırlar. Türk akademisyenlerin birçoğu, başarılarını, eleştirel zekâlarına ve muhakeme güçlerine değil, hâfızalarına ve emeklerine/işçiliklerine borçludurlar. Halbuki bilgi, hafızalara, ağızlara ve kâğıtlara hapsedildiği ve hayattan uzaklaştırıldığı zaman önemsizleşir ve anlamsızlaşır.

Hemen bütün üniversitelerde var olan Türk Dili ve Edebiyatı bölümleri, her yıl binlerce mezun vermektedir. Ancak acaba edebiyat bölümleri, nitelikli insan, öğretmen, araştırmacı, aydın, şair, romancı, hikâyeci, tiyatro veya film yazarının yetişmesine ciddi anlamda katkıda bulunmakta mıdır? Çağdaş şairlerin, hikâye, roman, tiyatro ve sahne oyunu yazarlarından kaçının yetişmesinde lise ve üniversitede aldığı edebiyat eğitimin katkısı vardır? Yazdığı eserler ve ürettiği fikirler diğer ülkelerde itibar gören, ciddiye alınan (en azından kendisine reddiyeler yazılan) kaç edebiyatçımız veya sosyal bilimcimiz vardır? Herhangi bir bilim dalında değil, Türkoloji alanında uluslararası dergilerde kaç Türk yazarının yazısı bulunmaktadır? Bu yazarların kaçı, yalnızca Türk üniversitelerinin bir ürünüdür? Bugün Türk araştırmacılar, maalesef Batılı Türkologların eserlerinden alıntı yaptıkları zaman, onların eserlerini orijinalerinden okudukları ve çevirdikleri zaman kendilerini imtiyazlı hissetmektedirler. Yabancı Türkologların ürettikleri kitapların Türkçe’ye tercüme edilip acilen yayımlanmasına rağmen, Türkler tarafından yapılan yüzlerce, binlerce doktora tezi, sosyal bilimler enstitülerinin kitaplıklarında âdetâ terkedilmiş durumdadır. Türkiye’de yetişen on binlerce Türkoloji mezununun genel anlamda niteliksiz ve tüketici olmasına karşılık, Avrupa ve Amerika’da yetişen bir avuç Türkoloğun, nitelikli üretici olmasının sebebi nedir? Yalnız fen ve teknoloji bilimlerinde değil, sosyal bilimlerde de *nitelikli üretici* yetiştiremememizin sebebini, kişilerde değil, eğitim sisteminde aramak gerekir.

Hedefleri, içeriği ve metotları itibarıyla Türk dili ve edebiyatı eğitiminin yeterince berrak, tutarlı, bütüncül ve faydacı olmadığı âşikârdır. Üniversiteler, öğrenciye eğitim, bilgi ve yetenek kazandıran kurumlar değil, mesleğe giriş için vize (diploma) veren kurumlar haline gelmiştir. Bugün öğrencilerin önemli bir bölümünün yalnızca diploma almak için okuduklarını kimse inkâr edemez. Gerçekte diploma kazanılan bilgi ve yeteneğin bir belgesidir. Günümüzde ise diplomanın kendisi bir ayrıcalık belgesi haline gelmiştir. Diplomanın şahitlik ettiği eğitimin ne olduğu ve öğrencinin bu eğitimi ne kadar başarıyla ve hak ederek geçip geçmediği hususu kimse tarafından dikkate alınmamaktadır. Geçerli veya iyi bir not, öğrencinin tek hedefi ve öğretmenleri değerlendirirken kullandığı yegâne kriteri haline gelmiştir. Diploma imtiyazı o seviyeye gelmiştir ki, ÖYS kriterlerine göre zekî ve çalışkan olan bir öğrenci, yüksek puanlarla eğitim fakültelerine giderek öğretmen olmak isterken, daha az zekî ve çalışkan bir öğrenci, araştırmacı ve akademisyen yetiştirmek için açılmış fen-edebiyat fakültelerine gitmektedir ve kendi alanında daha iyi bir eğitim almaktadır. Bu üzücü çelişki, eğitim yerine diplomaya tanınan ayrıcalığın bir sonucudur.

Türk eğitim sisteminde hedefe ulaşmada vasıta olarak kullanılan parçaların tahakkümü vardır. Duygu ve düşüncelerini tutarlı ve ikna edici bir şekilde yazılı ve sözlü olarak anlatamayan, kendi başına edebî bir metni anlayamayan birisinin, bütün edebiyat tarihini, önemli şair ve yazarların biyografilerini, dil bilgisi kurallarını, bütün cümle yapılarını ve kelime türlerini vs. bilmesinin hakikatte ne kadar önemi olabilir? İngilizce bir metni anlayamayan, İngilizce cümle kuramayan bir kişinin, İngilizce zamanların adlarını ve

kurallarını vs. bilmesinin faydası var mıdır? Eleştirel düşünemeyen birisinin dünya felsefe tarihini ve terminolojisini bilmesinin ne kadar önemi olabilir?

Teorik bilgi öğretmeye veya ders anlatmaya, öğrenciyi ezberciliğe sevk ettiği düşüncesiyle karşı çıkmak da yanlıştır. Bilgi, bilim dalları için ham madde veya âlet gibidir. Ham madde ve âlet olmadan üretim olamaz. Sorun, bilginin öğretilmesinde değildir. Sorun, gerçekçi bir hedef olmaksızın, önemli sayılan her bilginin öğrenciye öğretilmeye çalışılmasındadır. Sorun, ansiklopedik eğitim anlayışından kurtulamamamızdadır. Sorun, öğrenciye kullanmayacağı bilgilerin öğretilmesinde ve bilgiyi kullanma fırsatı verilmemesindedir. Öğrenci öğrendiği bilgiyi, aktarabildiği ölçüde değil, kullanabildiği ölçüde başarılı sayılmalıdır. Zira bilgi kullanılmadığı zaman unutulur. Nitekim öğrenci, lisede görüp unutmaya terk ettiği konuları, üniversitede tekrar ayrıntılı bir şekilde öğrenip unutmakta, sonra öğretmen olunca kendisine lâzım olan bilgileri bir yıl içinde tekrar öğrenmektedir. “Benim oğlum bina okur döner döner yine okur” mantığı günümüzde de devam etmektedir. Çözüm için, bilgiye bakış açımızı değiştirmek zorundayız. Bilgi Türk toplumunda maalesef amaç halinden araç haline dönüşmeye hâlâ direnmektedir. Bilgi, Batı toplumunda bir işçi, gelişmiş toplumlarda ise hafızaların saygıdeğer bir misafiri gibidir. Bu misafir, maksatsız ve zamansız geldiği zaman saygınlığını kaybeder ve yük olmaya başlar.

Eğitimin veya bilginin, ders not ve kitaplarıyla sınırlandırılması, eğitim sistemimizin kusurlarından birisini oluşturmaktadır. Gerçekte bir üniversite öğrencisi, derste öğrendiği bilgilerin birkaç mislini ders dışında, kütüphane, internet vs. vasıtasıyla öğrenmelidir. Ancak bunun için öğrenciye ikna edici ve gerçekçi hedefler gösterilmeli ve bu hedefler doğrultusunda bir ders programı ve zengin bir kütüphane sunulmalıdır. Alman ve Amerikan Türkoloji öğrencilerinin, istekle ve azimle Türk tarih ve edebiyatını öğrenmelerinin sebebi, başka türlü nasıl izah edilebilir?

Türk eğitim sisteminin başarısızlığının sebeplerinden birisi de, eğitimde bütünlüğün sağlanamamış olmasıdır. Lisede yüzlerce saat edebiyat eğitim ve öğretimi alan öğrenciler, üniversiteye bu konuda, okur yazarlık dışında, fazla bir bilgi ve yetenek getirememektedirler. Üniversitedeki Türk Dili ve Edebiyatı ders programlarında görülen sunî bütünlük, bazılarını aldatılabilir. Meselâ, Eski Türk Edebiyatı gibi temel dersler, birinci sınıftan son sınıfa kadar aynı adla verilmektedir. Ancak bu dersler, biri birinden bağımsız parçalar halinde öğrenciye sunulmaktadır. Derslerin, niteliğinden ziyade konuları değişmektedir. Meselâ, üçüncü sınıfta Neşâtî, dördüncü sınıfta Nedîm öğretilmektedir. Halbuki Neşâtî’yi anlayan birisine Nedîm basit gelir. Dördüncü sınıf Eski Türk Edebiyatı dersinden geçen bir öğrenci, aynı dersin birinci sınıfından kalabilmektedir. Zira kolaydan zora doğru, basitten mükemmele doğru bir ilerleme yoktur, plânlanmamıştır. Bu, Türk eğitim sisteminin seviyesizliğinin, dört katlı bir bina gibi dikey değil de yan yana kurulmuş çadırlar gibi yatay gelişen bir yapıya sahip olduğunun bir göstergesidir.

Edebiyat öğretiminin sorunları, birçok değerli akademisyen tarafından, özellikle kongre ve sempozyumlarda, defalarca dile getirilmiştir. Talât S. Halman, “Türkiye’de Eleştiri ve Özgün Kuramlar” başlıklı bildirisinde eğitim sistemimizin kaliteli eleştirmen ve araştırmacı yetiştiremediğini, eleştirmenlerimizin “yaratıcı” değil “aktarıcı” olduklarını, Türk edebiyatına “kendi dilimiz, kendi manevî ve entelektüel değerlerimiz açısından” değil, ithal bakış açılarıyla baktıklarını, Türk bilim adamlarının Türk siyasî ve edebî tarihi ile ilgili özgün eserler üretmediklerini, yabancı Türkologların takipçisi ve “gölgesi” olmaktan kurtulamadıklarını, bazılarının çevirilerle şöhret sahibi olduğunu, üniversitelerde “sorgulayıcı yaklaşım”ın olmadığını, zihinlerin tembelleştiğini, öğrencilerin kendilerine “mutlak gerçek”

olarak sunulan bilgileri ezberlemeye devam ettiklerini ısrarla vurgular ve şöyle der: “Birçok üniversitemiz hâlâ, ne yazık ki, sadece bilgi hamalları yetiştirmeye çalışıyor. Hocalar bilgi aktarıyor, öğrenciler alıp ezberliyor, not alıyor, diploma kazanıyorlar. ... Öğretim üyesi olduklarında onlar da bilgi aktarıyor, bilgi işportacılığı yapıyorlar... En özgün düşünce ve eserler, bize Türk edebiyatını okumuş; ama kimisinin Türkçesi kıt olan yabancı bilim adamlarından geliyor. Hâlâ bir iki Amerikalı Divan edebiyatı uzmanının etkisi altındayız; hâlâ birkaç İngiliz’in, birkaç Fransız’ın, birkaç Alman’ın doğrultusunda kendi edebiyatımızı değerlendirmeye çalışıyoruz...” (Halman, 2004, 16-28)

Şerif Aktaş, “XX. Yüzyılda Üniversitelerimizde Edebiyat Öğretimi” başlıklı bildiri metninde Fen-Edebiyat fakültelerine bağlı Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinin kurulma gayesinin, Türk milletinin kültürel kimliğinin tarihî boyutlarını ortaya koymak ve “kültürel belleğimize vücut veren eserlerin bulunması, araştırılması, gelenek içine yerleştirilmesi”ni sağlamak olduğunu söyler (Aktaş, 2005, 33). Aktaş’a göre “Türk kültürünü tarihî akış içinde yazılı eserlerden hareketle incelemek için Farsça, Arapça, Göktürkçe, Uygurca, Çince, İngilizce bilmek; Türk tarihi uzmanı olmak, sanat tarihi ve sosyal antropoloji alanlarında bilgi sahibi olmayı gerektirir... Bizim Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerimizin öğretim programı, bizim Türkoloji ilmine hizmet edebilecek insanı yetiştirmeye niyetli olmadığımızı açıkça ortaya kor. Türkoloji ciddî bir iştir, bilgi birikimi, sabır ve sözü edilen yardımcı bilgilerle donatılmayı gerektirir. Kütüphanesiz üniversitelerin Fen-Edebiyat Fakültelerinde Türkoloji yapmak mümkün mü?” (Aktaş, 2005, 35); “Çocuklarımızın iyi yazamadığından, iyi düşünemediğinden söz ediyoruz. Bu konularda şikayeti olmayan hiçbir arkadaşım yok. Ortada bir suç, bir kusur var. Suçluyu ve kusurluyu bulmak zor.” (Aktaş, 2005, 39).

İskender Pala “Günümüzde Divan Edebiyatı Eğitimi: Tespitler, Öneriler” başlıklı bildiri metninde “Türkiye’deki eğitim sistemi, şimdilik Türk klâsik edebiyatının disiplinler yapıda incelenmesine müsait” olmadığını (Pala 2005, 48), liselerde divan edebiyatı dersini anlatan öğretmenlerin bir kısmının, divan edebiyatı ve onu meydana getiren toplum hakkında yanlış bilgi ve kanaatlerle dolu olduğunu; bazılarının divan edebiyatı geleneğini iyi bilmediğini, şiirleri yalan yanlış tahlil ettiğini, çok azının da konusunu severek ve bilerek anlattığını söylemektedir. Pala, aynı tebliğinde Divan edebiyatının doğru anlaşılması, yorumlanması ve anlatılması için devlete, ÖSYM’ye, akademisyenlere ve öğretmenlere düşen görevleri sıralamaktadır (Pala, 2005, 43-63).

Ahmet Bican Ercilasun, Dünya literatürüne giren Türk Türkologların az olmadığını, ancak Türklerin “Türkolojide dünya literatürüne” hakim olamadıklarını ve “Türkolojinin merkezi Türkiye’dir” gibi sözlerin temenniden öteye geçmediğini söyler (Ercilasun, 2004, 14). Bunların yanı sıra, Mustafa Cemiloğlu, Abdurrahman Güzel, Cahit Kavcar, Sedat Sever, Firdevs Güneş, Hayati Akyol, Murat Özbay, Musa Çiftçi, Özay Karadağ, Ahmet Kırkkılıç, Halim Ulaş, Eyyup Coşkun, Nesrin Zengin, Asiye Duman, Gıyasettin Aytaş, Fahri Temizyürek, Yusuf Doğan, Hayriye Topçuoğlu gibi araştırmacılar, yazılarında Türkçe ve edebiyat eğitim ve öğretimi ile ilgili sorunlara dikkat çekmişler ve öneriler sunmuşlardır.

Bu çalışmada edebiyat eğitim ve öğretiminin sonucunun ne kadar kötü olduğu veya sonucun nasıl olması gerektiği gibi hususlardan ziyade, iyi bir sonuç elde etmek için nelerin yapılması gerektiği konusu üzerinde düşünülecek ve Manchester, Cambridge, Birminmgham, Central Lancashire, Harvard, Arizona State, Texas A and M, Pennsylvania, Bowling State, George Mason, New York ve DePaul gibi İngiliz ve Amerikan üniversitelerinin web sayfalarından yararlanılarak somut öneriler sunulacaktır.

İyi bir eğitim için, eğitimin hedefleri ve bu hedeflere götürecekt vasıtalar (donanımlı bir kütüphane, laboratuvar, öğretim elemanı, ders programı, eğitim metotları, sınav sistemi, eğitimin getirileri/kazançları vs.) üzerinde bütüncül bir bakış açısıyla düşünölmelidir.

Edebiyat Öğretiminin Hedefi

Her üniversite, her fakülte, her bölüm, her bir ana bilim dalı kendi hedefini iyi belirlemeli ve hedefleriyle ürünlerini kısa aralıklarla yan yana getirip değerlendirmelidir. Hedefle sonuç arasındaki uyumsuzluğun boyutuna göre, hedef ve hedefe götüren vasıtalar gözden geçirilmeli ve güncelleştirilmelidir. Cambridge Üniversitesi, kendi hedefini, web sitesinde şöyle açıklamaktadır. “Cambridge Üniversitesinin misyonu, eğitim, öğrenim ve araştırmaların kazandırdıkları vasıtasıyla, uluslararası ve en mükemmel seviyede topluma katkıda bulunmaktır.” Cambridge Üniversitesi İngilizce Fakültesinin gaye ve hedefleri arasında ise şunlar vardır: “1. Orijinal düşünmeyi ve zihnin tenkitçi tavrını geliştirmek/harekete geçirmek ve yazılı ve sözlü olarak bir tartışma yapabilme yeteneğini geliştirmek; 2. İngiliz edebiyatının gelişimi hakkında öğrenciyi genişçe bilgilendirmek ve öğrencinin eski yazarların, geleneğin içinde ve geleneğe karşı olarak eserlerini nasıl ürettiklerini kavramasını sağlamak; 3. Edebî eserlerin tarihî boyutlarını; onların ortaya çıkışlarını hazırlayan sebepleri ve bu eserlerin kendi türlerine ne kadar katkıda bulduklarını açıklamak; 4. Dilin anlatım gücünü geliştirmek...; 5. Diğer dillerdeki edebiyatları ve edebî olmayan felsefî eserleri inceleyerek İngilizce ortaya konulan edebiyatı mukayeseli bir bakış açısıyla değerlendirmek; 6. Edebî tenkit konusunda ayrıntılı bilgi sahibi olmak ve tarihî dönemlerdeki edebî tenkitin oluşumundaki mantığı kavramak.” (www.english.cam.ac.uk).

Central Lancashire Üniversitesi, İngiliz Edebiyatı ve İngiliz Dili Araştırmaları bölümü verdiği eğitimin gayesi ve içeriğini web sayfasında şöyle özetlemektedir: “İngiliz Edebiyatı ve İngiliz Dili Araştırmaları Bölümü, öğrencinin hem analiz, yorum ve yazılı ve sözlü olarak iletişim yeteneklerini hem de onun tutarlı bir tartışma ortaya koyabilme kabiliyetini geliştirir. Bu program ayrıca öğrenciyeye kültürel bir bakış açısı ve duyarlılık kazandırır. Bölüm, hem bu sahada ihtisas yapmak isteyenlere hem de öğretmenlik gibi, yorumlama ve iletişim yeteneğinin yanı sıra iyi bir İngilizce bilgisi gerektiren diğer mesleklerde iş arayanlara oldukça farklı konularda dersler sunmaktadır.” (www.uclan.ac.uk).

Chicago’daki DePaul Üniversitesine bağlı İngilizce Bölümü, eğitiminin hedeflerini şöyle özetler: “Temel İngilizce programı öğrenciyeye geniş bir bilgi birikiminin yanı sıra, kendilerinin farklı hayat akışlarını organize etmelerini sağlayacak bir bakış açısı veya ufuk yakalamalarını sağlar. Bu programdaki öğrenciler, edebî eserleri kendi tarihî ve kültürel çerçeveleri içinde okumayı, onların değerleriyle ilgili olarak söylenenleri sorgulamayı ve incelemeyi öğrenirler. Öğrenciler ayrıca araştırma metotları ve dilin yapısı hakkında bilgi sahibi olurlar, metin inceleme yetenekleriyle birlikte tenkit terminolojilerini geliştirirler ve açık, anlaşılır ve edebî bir üslûp kazanmak için çalışırlar.” (www.condor.depaul.edu).

Birmingham Üniversitesi İngiliz edebiyatı bölümü, verdiği eğitimin hedeflerini özlü ve güzel bir şekilde şöyle açıklar: “Bizim program sana [öğrenciyeye] entelektüel çözümleme, eleştirel düşünme ve duygu ve düşünceleri açık ifade edebilme gibi hayat boyu sürecek yetenekleri elde etme fırsatını verir ve senin birçok muhtemel mesleği yapabilmene imkân sağlar. Bizim bağımsız araştırma yapabilmeye yönelik kademeli bir eğitim sunan ve böylece seni son yıl tezine hazırlayan programımız, seni, zamanı kullanma, sözlü sunum, profesyonel

belgelendirme, grup çalışması ve bilgi teknolojisini kullanma gibi oldukça faydalı yetenekleri elde etmeye teşvik eder.” (www.english.bham.ac.uk). Bu hedef, Türk üniversitelerinde de benimsenebilir.

Türk dili ve edebiyatı eğitiminin temel hedefi, sosyal bilimlerin özellikle Türk dili ve edebiyatının herhangi bir konusunda bilgiye hızlıca ulaşabilen, bilgiyi doğru anlayıp eleştirebilen, sonuç olarak da özgün bilimsel ve edebî eserler vücuda getirebilen fertler yetiştirmek olmalıdır. Sonuç olarak bu bölümler topluma nitelikli vatandaş, öğretmen, öğretim elemanı, araştırmacı, gazete yazarı, şair, romancı, hikâyeci, piyes yazarı, senarist vs. kazandırmalıdır.

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretiminin İçeriği

Batı üniversitelerinde edebiyat öğretimi, İngilizce Araştırmaları, İngilizce (Department of English), İngiliz ve Amerikan Edebiyatı ve Dili gibi bölümlerde verilir. İngiliz ve Amerikan üniversitelerinin web sayfaları incelenince, edebiyat bölümlerinin, eğitim yılları, adları ve ders programları arasında birtakım farklılıkların olduğu göze çarpar. Her üniversite öğrenciyi çekebilmek için farklı bir ders programı ve cazip eğitim fırsatları sunmaya çalışmaktadır. Ancak bu kadar farklılığa rağmen, eğitimin hedefleri ve metotları arasında ciddi bir benzerlik ve birlik vardır. Hedef, edebiyatın her konusunda bilgili kişiler (allâmecikler) yetiştirmek değildir; hedef, edebiyatın herhangi bir konusunda, araştırma yapabilecek, orijinal bilgi üretebilecek, ürettiği bilgiyi doğru ve etkili bir şekilde kullanabilecek bireyler yetiştirmektir.

Manchester ve Birmingham gibi İngiliz üniversitelerinde eğitim üç basamaklı bir piramit şeklinde tasarlanmıştır. En altta veya ilk yılda temel dersler vardır. Öğrenci, ilk yılda bütün edebî dönemlere ait örneklerle tanışır, edebiyat teorileri ve özgün yazımla ilgili dersler alır. Bu derslerde elde edilen bilgiler, eğitimin daha sonraki kısmına temel teşkil eder. Edebiyatla ilgili temel bilgilerin öğretildiği bu derslerde başarılı olamayan öğrenci, mezun olamaz, hatta bir sonraki dersleri takip edemez. Birmingham Üniversitesi ilk yıl derslerinin içerik ve hedefini şöyle açıklar: “Bizim ilk yıl eğitimimiz, edebiyatın oldukça geniş bir perspektiften anlatımı üzerine yoğunlaşmak suretiyle, daha bağımsız veya müstakil çalışma yapabilmeye yönelik kendini geliştiren öğrenciyi destekler ve öğrenciyi akademik seviyede çalışma yapmaya geçiş hususunda yardımcı olur.” (www.english.bham.ac.uk).

İkinci yılda öğrenci, edebiyatın hangi konusu üzerinde yoğunlaşacağı konusunda düşünmeye zorlanır. Öğrenci ilgi duyduğu alana veya edebî devre göre seçme derslerini belirler. Seçme derslerin belirlenmesi hususunda öğrenci yalnız bırakılmaz. Üniversiteler, öğrenciyi, biri birinden farklı çalışma alanları sunar. Bazı öğrenciler, üniversiteleri, sundukları uzmanlık alanlarına göre tercih ederler. Bunun için üniversitenin kendisini, toplumun ihtiyaçlarına göre güncelleştirmesi ve cazibesini koruması gerekir.

Son yıl, piramide benzeyen eğitim programının “zirvesi”ni oluşturur (www.english.bham.ac.uk). Bu yılda bir tez hazırlanır. Son sınıf öğrencilerine İngiliz edebiyatı ve dili ile ilgili daha ileri seviye seçmeli ders kümeleri sunulur. Belli bir yazar, belli bir dönem veya belli bir tema üzerinde yoğunlaşan seçmeli dersler vardır. Birinci ve ikinci yıllarda iyi bir temel almamış, konuyla ilgili temel bilgi ve terminolojiyi hazmedememiş,

araştırma, tahlil ve tenkit yeteneklerini geliştirememiş, bakış açısını derinleştirememiş öğrenciler son yılda zorlanırlar.

Aynı eğitim mantığı dört yıllık Amerikan üniversitelerinde de vardır. Meselâ, Pennsylvania Üniversitesinde edebiyat eğitimi, temel dersler, seminerler ve seçmeli derslerden oluşur. Öğrenci edebiyatla ilgili “standart” bilgi seviyesini yakaladıktan sonra seçmeli dersler vasıtasıyla belli bir konuda uzmanlaşmaya çalışır. Uzmanlık konuları kişiden kişiye değişebilir: “Bazı öğrenciler bütün edebiyat devirlerini öğrenmek isterler, bazıları şiir, nesir, drama ve sinema gibi türler üzerinde yoğunlaşmayı arzu ederler, bazıları da İngilizce olarak Britanya, Afrika, Asya’da ortaya konulan edebiyatlar üzerinde çalışmayı plânlarlar.” (www.upenn.edu).

Türk üniversitelerinde daha kaliteli bir edebiyat eğitimi için, öğrencilere, ulusal ve uluslararası bilgi kaynaklarına hızlıca ulaşabilme tecrübesi; edebiyat tarihi, teorisi ve tenkidi ile ilgili sağlam bir bilgi birikimi; en azından belli bir döneme ait edebî metinleri orijinallerinden okuyup çözümleyebilme kabiliyeti; araştırma, bilgi, duygu ve düşüncelerini edebî ve bilimsel bir üslûpla yazılı ve sözlü olarak sunabilme ve herhangi bir konuda orijinal bir eser üretebilme becerisi kazandırılmalıdır.

Bilgiye Ulaşma İmkân ve Tecrübesi: Gerek sosyal bilimler gerekse fen bilimleri olsun bütün öğrencilerin, internet ve kütüphane vasıtasıyla bilgiye kolayca ulaşabilme tecrübesi (pratiği) kazanmaları şarttır. Bilgisayar, internet ve kütüphane kullanımı, özellikle sosyal bilimler eğitiminin, olmazsa olmazlarından. Batıda bu bilgiler öğrenciye orta öğretimde kazandırıldığı için sıradan bir sosyal bilimler öğrencisi, eğitiminin ilk haftasında kütüphanenin imkânlarını ciddî bir şekilde ve bilimsel gayelerle kullanmaya başlar. Üniversitede özellikle sosyal bilimlerin eğitiminde, kütüphaneler, sınıflardan daha önemlidir. Öğrenci, ders için harcadığı vaktin birkaç mislini kütüphanede harcar ve bilgisinin çoğunu sınıfta değil, kütüphanede öğrenir. Bu, kesinlikle öğrencinin kalitesinden değildir. Verilen eğitim, öğrenciyi kütüphane, bilgisayar ve interneti, araştırma maksatlı olarak kullanmaya mecbur etmektedir. Zira birçok derste, öğrenciden ilgili konularda yazı hazırlayıp sunması istenir. Öğrenci, konusu ile ilgili ulusal ve uluslararası kaynakların birçoğuna kütüphane sayesinde rahatça ulaşır. Ulaştığı kaynakları okuyup değerlendiren öğrenci, yazdığı makaleyi/yazıyı arkadaşlarının ve hocasının bilgisine ve tenkidine sunar. Böylece öğrencinin bir taraftan bilgisi artırılırken, bir taraftan da araştırma, okuma, öğrenme, eleştirme, yazma, sunma ve tartışma yetenekleri geliştirilmeye çalışılır.

Batıda kütüphane imkânları yetersiz olan üniversiteler, öğrenci tarafından tercih edilmez ve eleştirilir. Üniversiteler değerlendirilirken veya puanlanırken dikkat edilen en önemli hususlardan birisi üniversitenin öğrenci veya araştırmacıya sağladığı bilgiye ulaşma imkânıdır. Konusuyla ilgili dünyanın herhangi bir yerinde yayımlanan makale, kitap veya teze kolayca ve hızlıca ulaşamayan bir araştırmacının çalışması, ne kadar evrensel ve rekabetçi olabilir?

Yazım Sanatı veya Yazarlık Dersleri: Gerek lisede gerekse üniversitede dil ve edebiyat eğitiminin en önemli hedeflerinden birisi, kişiye, bilimsel araştırmalarını, duygu ve düşüncelerini yazılı ve sözlü olarak edebî bir şekilde sunabilme yeteneği kazandırmaktır. Aslında bu yetenek, yalnız edebiyat bölümü öğrencilerine değil eğitim alan herkese kazandırılmalıdır. Duygu ve düşünceleri ifade etme becerisi ve alışkanlığı, medenî bir insan olabilmenin en temel şartlarındadır.

Kavcar'ın (2003, 24-25) "Türk Dili ve Edebiyatı Programıyla İlgili Yeni Çalışmalar" başlıklı yazısında, lise "Edebiyat Dersinde Yapılacak Etkinlikler" ve "Dil ve Anlatım Dersinde Yapılacak Etkinlikler" alt başlıkları altında yer alan öneriler, uygulamalı eğitime dönüktür ve oldukça önemlidir. Ancak öğretmenin bu etkinlikleri hakkıyla yapabilmesi için belli bir eğitime ve malzemeye ihtiyacı vardır. Lisede yıllarca Kompozisyon dersi veren bir edebiyat öğretmeni, bu dersle ilgili üniversitede hem nicelik hem de nitelik bakımından oldukça yetersiz bir eğitim almaktadır ve tabii olarak aldığı yetersiz eğitimi lisedeki öğretmenliğine yansıtmaktadır. Fakat muhtemelen hiçbir öğretmen yetersizliğinin farkında bile değildir. Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinde Kompozisyon dersinin ciddi bir ağırlığı yoktur. Bu eğitimin eksikliğini, akademisyenler, öğrencilerinin kâğıtlarında ve hatta meslektaşlarının eserlerinde üzüntüyle müşahade etmektedirler. Ancak bu sorunun giderilmesi konusunda ciddi bir çalışma göze çarpmamaktadır. Sınav kâğıtlarındaki yazım hatalarından puan kırılarak bu sorun çözümlenemez. Zira ezbere ifade ve cümlelerle konuşan ve yazan birisinin hataları, özgünlüğe özenenlere göre daha az olur.

Batıdaki üniversitelerin İngiliz Edebiyatı bölümlerinde yazım dersleri, eğitimin, oldukça önemli bir hedef ve parçasını oluşturmaktadır. Yazım yeteneği öğrencilere müstakil derslerin yanı sıra seminerler ve dil ve edebiyat dersleri vasıtasıyla kazandırılmaya çalışılır. Bilgiyi yazılı ve sözlü olarak sunma yeteneği, edebiyat ve dil derslerinde başarılı olabilmek için temel bir ihtiyaç olarak sunulmaktadır ve birçok derste öğrenciden, bilgiye ulaşması, onu tenkit etmesi ve sunması istenmektedir. Birçok üniversitede yazım dersleri, "Creative Writing" yani yaratıcı yazım ana başlığı altında ve bir ana bilim dalı ağırlığında yer almaktadır. Bu dersler, bazı üniversitelerde, yalnız edebiyat öğrencilerinin değil, diğer bölüm öğrencilerinin ve öğretim elemanlarının da istifadesine sunulmaktadır.

Birçok üniversitede edebiyat öğrencileri, kredilerinin bir bölümünü bu derslerle doldurmak zorundadırlar. Meselâ, Harvard Üniversitesi İngiliz ve Amerikan Edebiyatı ve Dili bölümünde, Yaratıcı Yazım ana başlığı altında sıralanan derslerin bazıları şunlardır: Şiir Çalışması, Şiir Yazımı, İleri Seviye Şiir Çalışması, Hikâyeye Giriş, Hikâye Yazımı, İleri Seviye Hikâye Yazımı, Makale (essay) Yazımı, Birinci Şahıslı Yazım, Tiyatro/Oyun Yazım Çalışması, Sahne Oyunu Yazma Çalışması. Harvard Üniversitesinde öğrenci bir yılda bu derslerden ancak bir tanesini takip edebilir. Harvard'a bu derslere ancak konuyla ilgili önceden çalışması olanlar kabul edilmektedir. Böylece öğrenci, dersi almadan önce bir ön çalışma yapmaya zorlanmaktadır. Meselâ Şiir Çalışması dersini almak isteyen bir öğrenciden beş tane şiir çalışması, derse ilgisinin sebeplerini açıklayan bir mektup ve Harvard veya başka üniversitelerde alınan ilgili derslerin listesi istenir. İleri Seviye Şiir Çalışması dersini almak isteyen bir öğrenciden ise on şiir sunması ve önceden aldığı ilgili dersleri belgelemesi istenir. Derslerde öğrenciler hem kendileri eser üretirler hem de arkadaşlarının yazdıklarını değerlendirirler. Meselâ, Hikâye Yazımı dersini alanlar, derste iki hikâyeye yazarlar ve meslektaşlarının çalışmalarını değerlendirirler. Üniversitenin web sitesinde özgün yazım derslerinin içeriği ile ilgili kısa bilgiler verilmiştir. Meselâ Tiyatro Yazım Çalışması dersinin içeriği hakkında şu bilgiler yer almaktadır: "Bu çalışmanın hedefi sahne için yazı yazmaktır. Bu hedefi göz önünde bulundurarak, tiyatro oyunları okuyacağız, bazı filmler seyredeceğiz ve yapımcı, aktör ve direktörün, filme nasıl katkıda bulduklarını tartışacağız. Birbirimizin yazdığı piyesleri dinleyecek, tartışacak ve onları tekrar kaleme alacağız. Bahar döneminde ise bakış açımız veya hedefimiz monolog yazma ve icra etme olacaktır." (www.registrar.fas.harvard.edu). Batı üniversitelerinde bölümler, öğrencilerini meşhur şair, roman ve tiyatro yazarlarıyla buluşturan programlar tertip ederler. Ayrıca, Yaratıcı Yazım programı çerçevesinde öğrencilerin yaşayan şair ve yazarlarla tanışmalarını ve onlardan istifade etmelerini hedefleyen buluşmalar tertip edilir. Meselâ, Texas A and M

Üniversitesinde Yaratıcı Yazım dersleri meşhur romancı, şair, ve hikâyeciler tarafından verilmektedir. Bu üniversitede kredilerinin belli bir bölümünü yaratıcı yazım dersleri ile dolduran öğrenciler, Yaratıcı Yazım Ağırlıklı İngilizce (B.A. in English with Creative Writing Emphasis) diploması almaktadırlar (www.english.tamu.edu).

Yazım derslerinin temel gayesi aynı kalmakla birlikte, isimleri ve içerikleri üniversiteden üniversiteye değişebilmektedir. Meselâ, Arizona State Üniversitesinde yazım derslerinin adları ve içerikleri biraz farklıdır. İlk Yıl Kompozisyon, İlk Yıl Gelişmiş Kompozisyon; Akademik Yazım Stratejileri, Toplum Meselelerinde İkna Edici Yazım, Aydınlatıcı Yazım, Edebiyat Hakkında Yazı Yazma; Meslekler İçin Yazım, Yayın/Kitap vs. Basımı, Teknik Tashih (Edisyon); Belâgat Araştırmaları, Belâgat Teorisi ve Tenkidi gibi dersler vardır. Bunların yanı sıra Orta Seviye Şiir Çalışması, İleri Seviye Şiir Çalışması gibi dersler de göze çarpmaktadır. Üniversite ayrıca yazarlık sertifikası vermektedir. Bu sertifikada öğrencinin Arizona Devlet Üniversitesinden 19 saatlik ileri seviye yazım kursu aldığını ve *herhangi bir meslekte* başarılı bir yazar olabileceği ifade edilmektedir (www.asu.edu). Şiir Çalışması derslerinde seçme şiirler okunup tartışılır ve öğrenciler her hafta birer şiir kaleme alırlar. Central Lancashire Üniversitesinde “Yaratıcı Yazım” programının birinci yılında şiir ve nesre giriş, hayal kaynaklı olmayan yazım gibi temel dersler vardır. İkinci sınıfta, şiir ve nesirle ilgili iki ayrı ders grubunun yanı sıra Seyahat Yazımı, Medya İçin Yazım, Adaptasyonlar, Çocuklar İçin Yazım gibi seçmeli dersler vardır (www.uclan.ac.uk). New York Üniversitesi, İngilizce Bölümünde Yaratıcı Yazım dersleri arasında Şiir Çalışması, Hikâye Çalışması, Bilim Kurgu gibi seçmeli dersler vardır (www.english.fas.nyu.edu).

Bazı üniversiteler öğrencilerin yaratıcı yazım konusunda uzmanlaşmasına imkân tanımaktadır. Öğrenciler bitirme tezlerini bu alandan alabilmektedirler. Bu konudaki uzmanlık öğrencinin diplomasına bile yansıtılır. Meselâ, Stanford Üniversitesinde Yaratıcı Yazım Ağırlıklı Temel İngilizce (English Major with a Creative Writing Emphasis) programı vardır. Bu programı takip eden öğrenciler, şiir öğrencileri ve hikâye öğrencileri olmak üzere iki gruba ayrılır. Her iki öğrenci grubunun da takip etmek zorunda olduğu edebiyatla ilgili ortak dersler vardır (www.stanford.edu).

Sonuç olarak Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinde “Yazım Sanatı” birimi veya dalı oluşturulmalıdır. Bu birimde meşhur şair, hikâyeci, romancı, tiyatro yazarı ve senaristler de ders vermelidir. Böylece kaliteli öğretmen, araştırmacı, şair, romancı, hikâyeci, fıkra, tiyatro ve senaryo yazarlarının yetişmesi, tesadüflere, kişisel yetenek ve imkânlarla bırakılmamış olur. Şiir, hikâye, tiyatro gibi edebî türlerde yeteneği olan farklı bölüm öğrencileri ve öğretim üyeleri, bu yeteneklerini geliştirmek için, Yazım Sanatı derslerini alabilmelidirler. Verilen eğitimin niteliği onları bu dersleri almaya mecbur etmelidir. Ancak bir edebiyat öğrencisi şiir, tiyatro, hikâye ve roman yazma sanatlarından istediğini iyice öğrenebilmelidir. Yazarlık derslerinde, bu gaye ile Türk ve dünya edebiyatının meşhur eserleri tahlil ve tenkit edilmelidir. O zaman, öğrenci Yahya Kemal, Halit Ziya, Ömer Seyfettin, Sheakespeare, Balzac ve Dickens’i daha iyi öğrenir. Zira faydalı bir hedefin aracı olarak öğrenilen bilgi daha zevkli, kalıcı ve anlamlıdır. Ayrıca, Türk toplumunun dünya edebiyatına kaliteli romancı, şair, tiyatro yazarı, senarist, eleştirmen, akademisyen kazandırmasının, bilimsel yolu da budur.

Yazarlık dersleri, edebiyat öğrencisinin bir taraftan dili kullanma yeteneğini geliştirirken diğer yandan ona edebî metinlere, içten nüfuz etme imkânı sağlayacaktır. Bir edebiyat öğretmeni veya araştırmacısının edebî metinlerdeki sanat ustalığını veya işçiliğini daha doğru tahlil edebilmesi için, o işçiliği, yeteneği nispetinde yapması ve yaşaması faydalı

olmaz mı? Bu bir şart olmasa da avantaj değil midir? Zira yaşayarak öğrenme, modern eğitim sisteminde önemli öğretim metotlarından birisidir. Namık Kemal, Tevfik Fikret, Ahmet Hamdi Tanpınar ve Ali Nihat Tarlan gibi yazarların, edebiyatla ilgili değerlendirmelerinin hâlâ zevkle okunmasının ve alıntı yapılmasının sebebi nedir? Ahmet Haşim'in şiir-şair ve edebiyat öğretmeni ilişkisini konu ettiği "Şiir Hakkında Bazı Mülâhazât" başlıklı yazı, etkileyciliğini ve inandırıcılığını, kısmen de olsa, Haşim'in sanatçı kişiliğine borçlu değil midir?

Birinci Basamak Dil ve Edebiyat Dersleri: Bir edebiyat öğrencisi hem yazım yeteneğini geliştirmek hem de edebiyatla ilgili teorik bilgi dağarcığını zenginleştirmek zorundadır. Gerek akademisyen, gerek lise öğretmeni gerekse yazar (romancı, film senaristi vs.) olacak olsun, bir edebiyat mezununun, bilmesi gereken temel bilgiler vardır. Öğrencinin, genel edebiyat bilgi ve terminolojisinin yanı sıra, Türk dili ve edebiyatının genel tarihî gelişimini, önemli şahsiyet ve eserlerini bilmesi gerekir. Bunun için öğrenci, Türk Dili, İslâm Öncesi Türk Edebiyatı, Divan Edebiyatı, Türk Halk Edebiyatı, Yeni Türk Edebiyatı gibi ana bilim dallarının her birinden bazı temel dersleri almak zorundadır. Bu derslerde verilmesi gereken temel bilgilerin sınırlarının çizilmesi çok önemlidir. En basit bakış açısıyla, bir öğrencinin sınavdan sonra unutacağı veya hiç kullanmayacağı bir bilgi, onun için temel bilgi değildir.

Temel bilgiler, Batı üniversitelerinde ilk yıl(lar)da öğrenciye kazandırılmaya çalışılır. New York Üniversitesi İngilizce bölümünde öğrenci, dört temel (core) ders almak zorundadır. Bunlar arasında Edebî Yorum, Britanya Edebiyatı, Amerika Edebiyatı gibi dersler vardır. Öğrenci bunların yanı sıra eleştiri teori ve metotlarıyla ilgili bir ders, 1800 öncesi Britanya Edebiyatı ile ilgili bir ders ve bir seminer almak zorundadır (www.english.fas.nyu.edu). Arizona Devlet Üniversitesi edebiyat bölümünde verilen dersler arasında şunlar vardır: Edebiyatla İlgili Eleştirel Okuma ve Yazma, İngilizce Grameri ve Kullanımı, Dünya Edebiyatı, Dil Araştırmalarına Giriş, Edebiyat Hakkında Yazma: Çağdaş Roman Konuları; İngilizce Edebiyata Genel Bir Bakış: Ortaçağ, Rönesans, 18. Yüzyıl; Britanya Edebiyatına Genel Bir Bakış, Meşhur/Temel Amerikan Romanları, Edebî Tenkit Tarihi (www.asu.edu).

İkinci ve Üçüncü Basamak Dil ve Edebiyat Dersleri (Uzmanlık Dersleri): Batıdaki birçok İngiliz Edebiyatı bölümünde öğrenciler, kredilerinin bir bölümünü yaratıcı yazım derslerinden bir bölümünü de temel dil ve edebiyat derslerinden doldurmak zorundadırlar. Kredilerinin geri kalan kısmını ise seçmeli derslerle doldururlar. Öğrenciler kendilerine sunulan oldukça fazla sayıdaki seçmeli derslerden bazılarını *belli bir hedef doğrultusunda* seçmek zorundadırlar. Bazı üniversitelerde uzmanlaşma, diplomaya bile yansıtılır. Öğrenciler ilgi sahalarına göre gruplaşırlar (www.uclan.ac.uk).

Seçmeli dersler bazı Türk üniversitelerinde de vardır fakat bu, şekli bir benzerlikten öteye geçememektedir. Zira mantık kopuklukları, bütüncül bakış eksiklikleri ve metot problemleri vardır.

Halbuki, uzmanlaşma, Türk dili ve edebiyatı öğretimi için daha zaruridir. Zira Türk dilinin, Arapça, Farsça ve İngilizceye göre daha maceralı bir mazisi vardır. Bir Türkoloji öğrencisinin Göktürk ve Uygur Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesi, Çağatay Türkçesi, Osmanlı Türkçesi, Azerî Türkçesi, Türkmen Türkçesi ve edebiyatlarının hepsinde uzmanlaşması çok zordur. Dil ve edebiyatın temel konularını birinci sınıfta öğrenmiş olan bir öğrenci, özellikle ikinci sınıftan itibaren seçmeli derslerle belli bir konuda uzmanlaşmaya yönlendirilmelidir. Öğrenci, kendi uzmanlık alanına uygun düştüğü taktirde, Tarih, Sosyoloji, Dilbilimi,

Fransızca, Doğu Dilleri gibi farklı bölümlerden de sınırlı sayıda ders seçebilmelidir. Meselâ, bir öğrenci eğer tezini Eski Türk Edebiyatı alanında yapmak veya bu alanda uzmanlaşmak istiyorsa, ikinci sınıftan itibaren Eski Türk Edebiyatı alanının sunduğu ders grubunun içinden kendi istediklerini veya kendisine önerilenleri seçmelidir. Meselâ ikinci sınıfta Eski Türk Edebiyatında Nesir dersini alan bir öğrenci üçüncü sınıfta, söz konusu dersin üst katman veya basamaklarından birisi olan Tezkireler ve Hasan Çelebi Tezkiresi dersini seçebilir. Böylece hâlihazırdaki programa göre bütün öğrencilerin sıkılacağı bir ders, Eski Türk Edebiyatı grubu öğrencileri için manalı, faydalı hatta zevkli hale gelecektir. Bu öğrencinin seminer veya tez çalışmasının konusu, meselâ Hasan Çelebi tezkiresinin güvenilirliği veya herhangi iki tezkire arasındaki bilgi akışı olabilir. Şiir, hikâye ve tiyatro yazma yeteneği olan ve ilgili derslerde başarılı olan birkaç öğrenci, son yılda tez olarak roman ve tiyatro kaleme alabilmelidir.

Seminerler ve Özel Grup Çalışmaları: Seminerler ve grup çalışmaları, Batı üniversitelerinde, eğitiminin temel bir boyutunu oluşturur. Temel derslerden ve uzmanlık derslerinden başarılı olan öğrenciler, seminer dersine kabul edilirler. Grup çalışmaları, öğrencinin eleştiri ve ifade yeteneğinin gelişmesine yardımcı olur. Manchester Üniversitesinde derslerde (lectures) işlenen konular, özel grup çalışmalarında farklı bakış açılarıyla tekrar ele alınır ve tartışılır. Gruplardaki kişi sayısı sınırlı tutulur. Böylece grup üyeleri hem kendi fikirlerini daha rahat ifade edebilirler hem de birbirlerinin fikirlerini öğrenip paylaşabilirler. Bazı dersler özellikle son yıldakiler haftalık seminerler halinde bir uzman tarafından verilir.

Tez Çalışması: Tez çalışması hem Batı hem de Türk üniversitelerinde vardır. Görünüşte bir fark yok gibidir. Türk üniversitelerinde, öğrenciye derslerde daha fazla bilgi sunulmasına rağmen öğrenciler, iyi tezler hazırlayamamaktadırlar. Bunun sorumlusu öğrenci veya öğretim üyesi değildir, eğitim sistemidir. Zira kütüphane ve internet yoluyla bilgiye ulaşma alışkanlığı ve tecrübesi kazanamamış, hatta kendisine bu imkân yeterince sağlanmamış, edebî ve bilimsel yazı yazma tarzı öğretilmemiş, edebî metinleri okuma ve tahlil etme becerisi elde edememiş, bilgiyi eleştirel ve ilmî bir bakış açısıyla değerlendirme kabiliyeti kazanmamış bir kişinin hazırladığı tez, hacimli de olsa, ne kadar kaliteli olur? Ezberci eğitim sistemi, kişiye, referanssız alıntı yapmaktan ve ödünç ibare kullanmaktan başka ne kazandırabilir?

Öğrencilerin orijinal tezler üretilebilmesi için öncelikle eğitimin hedef ve içeriğinin bütüncül bir bakış açısıyla belirlenmesi gerekir. Tez çalışmasının hedefi, öğrencinin önceki yıllarda elde ettiği bilgi ve yetenekleri kullanıp kullanmadığı ölçmek olmalıdır. Tez, alınan eğitimin ürünü veya meyvesidir ve bu bakımdan, diploma kadar önemlidir. Öğrenci güzel bir tez yazabilmek için hem temel hem de uzmanlık derslerini ilgiyle takip etmeli, öğretim üyesini kendisine daha faydalı olmaya zorlamalı ve derste öğrendiği bilginin birkaç mislini kitap ve makalelerden öğrenmeye çalışmalıdır.

Eğitim Metodu

Türkiye’de özellikle sosyal bilimlerde ders anlatmaya dayalı bir öğretim metodu vardır. Bu öğretim metodunun yetersiz kaldığı açıktır. Britanya üniversitelerinde kullanılan temel öğretim ve değerlendirme metotları ise şunlardır: “anlatım, laboratuvar çalışması, projeler, elektronik eğitim, seminerler ve çalışma grupları, problem tabanlı eğitim, alan gezileri, aralıksız değerlendirme ve sınavlar” (www.manchester.ac.uk).

Ölçme ve Değerlendirme

Sınavlar, Türk eğitim sisteminin elinde kalan tek motivasyon ve öğrencilerin değerlendirilmesinde yegâne kriter haline gelmiştir. Sınavlar vasıtasıyla öğrencinin sorumluluk duygusu, çalışkanlığı ve kısmen zekâsı ölçülmektedir. Vize ve final sınavları öğrencilerin konularını yalnızca kısa süreli öğrenmelerini veya ezberlemelerini temin etmektedir. Vize ve finallerin ölçücülük özelliklerinin oldukça düşük olduğu açıktır. Sınavlar kısmen objektif ve ölçücü olsalar bile her üniversitenin ve her öğretim üyesinin kendine has bir soru sorma ve puanlama tarzı vardır. Bu farklılıklar, mezunların mezuniyet notlarının ulusal düzlemde kriter olarak alınmasının ciddi bir adaletsizlik olduğuna işaret etmektedir.

Türkiye’de ölçme ve değerlendirme, yalnız vize ve final sınavlarıyla sınırlandırılmıştır. Halbuki Batıda öğrencinin başarısı, çok farklı kriterlerle eğitimi boyunca devamlı ölçülmektedir. Meselâ Manchester Üniversitesinde İngiliz Edebiyatı bölümünde öğrencilerin değerlendirme tarzları arasında “gizli ve açık sınavlar, derslerde hazırlanan yazılar (essays), araştırma raporları, pratik testler, ders notları, webi kullanma tecrübesi, tez hazırlama ve sözlü sunuş yeteneği” vardır (www.manchester.ac.uk).

Hâlihazırdaki eğitim sisteminde birçok öğrenci için, derslerde verilen bilgiler, hafıza için bir yükür. Bu bilgi yükünün işe yarayacağı tek yer sınavlardır ve sınavlardan sonra bilgi yükünün taşınmasının öğrenci için çok anlamı yoktur. Kimse kullanmayacağı veya işine yaramayacağını zannettiği bir yükü sırtında veya zihninde uzun süre taşımak istemez.

Öğrencilerin temel bilgileri uzun süreli öğrenmeleri ve hazmetmeleri isteniyorsa, sınavlar, eğitim sonrasında yapılmalıdır ve mümkünse ulusal olmalıdır. Genel sınavda çıkacak sorular, bir edebiyat mezununun bilmesi gereken temel konu ve metinlerden seçilmelidir. Böylece öğrenci ile ders ve öğrenci ile öğretim üyesi arasındaki ilişki daha seviyeli ve verimli hale gelir. Sorular hazırlanırken dersin konuları değil, bu konularla öğrenciye kazandırılmak istenen bilgi ve yetenek, yani dersin hedefi, göz önünde bulundurulmalıdır.

Eğer bu yazıda önerilen eğitim sistemi uygulanırsa, öğrenciler, yine ulusal bir sınava tabi tutulabilir. Bu sınav üç bölümden oluşmalıdır: Temel Edebiyat Bilgisi, İhtisas Alanı Bilgisi ve Yazım Sanatı (farklı bir gün olabilir). İhtisas Alanı Bilgisi (Türk Dili, Eski Türk Edebiyatı, Türk Halk Edebiyatı ve Yeni Türk Edebiyatı) soruları daha çok temel metinlerin gramer, anlam ve edebî gelenek bakımından tahliliyle ilgili olabilir. İki sınavdan alınan puanların ortalaması, kişinin başarısını belirlemelidir. Sınavın yazılı kısımlarının değerlendirilmesi, belli bir ücret mukabilinde ilgili öğretim üyeleri tarafından yapılabilir. Her yıl binlerce sınav kâğıdı okumaktan bıkmış öğretim üyeleri, bunu görev olarak da yapabilirler.

Genel sınav sisteminin muhtemel faydalarından bazıları şunlardır: Öğretim üyesi, not veren, kolay veya zor soran bir kişi kimliğinden veya konumundan, öğrenciye bilgi ve yetenek kazandıran bir öğretmen/hoca konumuna yükselecektir. Öğrenci, bilgiyi kısa süreli ezberlemek yerine uzun süreli öğrenip hazmedecektir. Öğrenci derste verilen bilgiyle veya ders notlarıyla yetinmeyecek, derste öğrendiğinin birkaç mislini kendi gayretiyle öğrenecektir. Öğrenciler, derslerin daha dolu ve faydalı geçmesi için öğretim üyelerini zorlayacaklardır. Öğretmen daha verici, öğrenci daha alıcı, dersler de daha verimli hale gelecektir.

Kazanımlar ve Meslekler

Türkiye'deki Fen-Edebiyat Fakültelerine bağlı Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerinde öğrenciye dört yıl boyunca Türk dili, Türk edebiyatının nazım şekil ve türleri, devirleri, önemli şahsiyetleri ve eserleri vs. hakkında bilgi verilmektedir. Ancak öğrenci, bu bilgileri hafızasında uzun süreli taşımak için geçerli bir sebep bulamamaktadır ve eğer öğretmen olursa, meslek için lâzım olan bilgileri hemen öğrenebileceğinin farkındadır. Bu durum, Türkiye'de mesleklerin ne kadar az bir bilgiyle icra edildiğinin bir göstergesidir. Genel anlamda bir edebiyat mezunu, ilk defa karşılaştığı edebî bir metni tahlil edemez, edebî bir yazı yazamaz, ilmî bir makale hazırlayamaz, hiçbir yabancı dili bilmez, kendisine sunulan bir bilgiyi ilmî bir bakış açısıyla tenkit edemez veya araştırma sonuçlarını, tezlerini ve düşüncelerini ilmî ve tutarlı bir biçimde yazıya dökemez, ancak kendisine sunulan bir bilgiyi öğrenir ve yeteneğine göre aktarabilir. Bu kusurların bazıları, akademisyende de vardır. Çünkü bizler de, aynı eğitim sistem ve ikliminin ürünleriyiz.

Batı üniversitelerinde eğitimin hedefleri ile sonuçları (öğrenciye kazandırdıkları) arasında fazla bir açık yoktur. Edebiyat mezunu bir öğrenci edebiyatın, hatta sosyal bilimlerin herhangi bir konusunda orijinal bir tez ortaya koyabilecek seviyeye getirilir. Batı üniversitelerinin web sayfaları incelendiği zaman İngiliz edebiyatı bölümü mezunlarının, eğitimcilik ve kütüphanecilik dışında oldukça farklı meslek dallarında iş sahibi oldukları görülür (www.manchester.ac.uk). Meselâ Birmingham Üniversitesi web sayfasına göre, İngilizce bölümü öğrencileri, ticaret, kamusal hizmet alanları, basım-yayın, medya, her seviyede eğitim-öğretim, reklâmcılık, hukuk ve diğer mesleklerde iş bulabilmektedirler (www.english.bham.ac.uk).

Ders Programı Taslağı

Özgün Yazım Dersleri

Akademik ve Edebî Yazım 100 (zorunlu)1

Eleştirel Okuma ve Yazma 100 (zorunlu)

Makale Yazımı 200

İleri Seviye Makale Yazımı 300

Edebî Yazım (Şiir, Hikâye ve Tiyatro Yazımı) 200

İleri Seviye Şiir Yazımı 300

Aruzla Şiir Yazımı 300

İleri Seviye Hikâye Yazımı 300

Tiyatro Yazımı 200

İleri Seviye Tiyatro Yazımı 300

Türk Dili Ders Grubu

Türk Dili 100 (zorunlu)

Osmanlı Türkçesi 100 (zorunlu)

Osmanlı Türkçesi 200 (zorunlu)

Eski Anadolu Türkçesi 200 (Dil ve Eski Edebiyat grupları için zorunlu)

Eski Anadolu Türkçesi Metinleri 300

Türkiye Türkçesi 200

Türkmen Türkçesi 200

Türkmen Edebiyatı 300

Azeri Türkçesi ve Edebiyatı 200

Göktürk ve Uygur Türkçesi 300

Orta Türkçe 300

Çağatay Türkçesi ve Edebiyatı 200

Ali Şir Nevayi 300

Dünya Dilleri ve Altay Dil Grubu 200

Sözlük Çalışması 200

Meninsky, Redhouse, John Deny'nin Sözlükleri 300

(Seçmeli dersler bölümdeki akademisyenlerin uzmanlık alanlarına göre değişebilir.)

Eski Türk Edebiyatı Ders Grubu

Eski Türk Edebiyatı 100 (zorunlu)

Eski Türk Edebiyatı Metin Tahlilleri 200 (zorunlu)

Eski Türk Edebiyatı Metin Tahlilleri 300 (Eski Edebiyat grubu için zorunlu)

Belâgat 200

Belâgat 300

El Yazması Metinler 200

Hat ve Arşiv Belgeleri 300

Osmanlı Tarihi 200

Vakanüvis Tarihleri ve Naîmâ 300

Farsça ve Arapça 200

Gelişmiş Farsça 300

Gelişmiş Arapça 300

Fars ve Arap Edebiyatı 200

Mukayeseli Türk ve Fars Edebiyatı 300

Fuzuli-Hafız 300

Selman-ı Savecî-Zati 300

Sebk-i Hindi ve Nailî 300

Türk Tasavvuf Edebiyatı 200

Türk Tasavvuf Edebiyatı ve Tazarrunname 300

Eski Türk Edebiyatında Nesir 200

Tezkireler ve Hasan Çelebi Tezkiresi 300

Münşeat 300

Sefaretnameler 300

Mesneviler 200

Fuzuli'nin *Leyla vü Mecnun*'u 300

Şeyh Galib'in *Hüsn ü Aşk*'ı 300

Türk Halk Edebiyatı Ders Grubu

Türk Halk Edebiyatı 100 (zorunlu)

Türk Halk Edebiyatı 200 (Halk Edebiyatı grubu için zorunlu)

Halk Bilimi (Folklor) 200 (Halk Edebiyatı grubu için zorunlu)

Türk Tasavvuf Edebiyatı 200

Ahmed Yesevi 300

Yunus Emre ve Hacı Bektaşî Veli 300

Cönk 200

Aşık Ömer ve Gevheri 300

Türk Halk Hikâyeleri 200

Hikâye Derlemesi 300

Türk Destanları 200

Manas Destanı 300

Çağdaş Saz Şairleri (Mahzuni Şerif/ Neşet Ertaş) 300

Türk Halk Müziği 300

Yeni Türk Edebiyatı Ders Grubu

Yeni Türk Edebiyatı 100 (zorunlu)

Yeni Türk Edebiyatı Metin Tahlilleri 200 (zorunlu)

Yeni Türk Edebiyatı Metin Tahlilleri 300 (Yeni Türk Edebiyatı grubu için zorunlu)

Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman Türünün Gelişimi 200

Roman Tahlili 200

Halit Ziya ve Ömer Seyfettin 300

Edebi Tenkit 200

Fransızca 100

Fransızca 200

Fransızca 300

Coppee-Tevfik Fikret ve Mehmet Akif 300

Yahya Kemal ve Nesli 300

Fransız Edebiyatının Türk Edebiyatına Etkisi 200

Abdülhak Hamid 300

Servet-i Funun ve Tevfik Fikret 300

1950 Sonrası Türk Edebiyatı 300

Yaşayan Türk Romancıları 300

Ahmet Haşim 300

Özel Grup Çalışması (zorunlu)

Seminer (zorunlu)

Tez Çalışması (zorunlu)

Kaynakça

AKTAŞ, Şerif (2004), [Açılış Konuşması], *Edebiyat İlmi ve Problemleri Sempozyumu 23-25 Eylül 2003*, Gazi Sosyal Bilimler Araştırma ve Geliştirme Derneği, Ankara, s. 5-7

AKTAŞ, Şerif (2005), “XX. Yüzyılda Üniversitelerde Edebiyat Öğretimi”, *V. Türk Kültürü Kongresi: Cumhuriyetten Günümüze Türk Kültürünün Dünü, Bugünü ve Geleceği (17-21 Aralık 2002)*, *Edebiyat, Cilt III*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 29-42

CEMİLOĞLU, Mustafa (2004), “Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimine Bütüncü Yaklaşım”, *I. Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni (8-19 Ekim 2003)*, Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Yay., Kırşehir 117-125

ERCAN, Nermin, vd. (2002), *Türk Dili ve Edebiyatı: Edebiyat Lise 1*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul

ERCAN, Nermin, A. İhsan Kanberoğlu, H. Mehmet Yenikurtuluş, Abdurrahman Yüksel, Aysel Çetin, Günay Çetin, Nezihe Tatar, Mehmet Koç, Ali Erkan Kavaklı, Ahmet Balta, Mehmet Görücü, Mustafa Yaşar (2001), *Türk Dili ve Edebiyatı: Edebiyat 3*, Devlet Kitapları, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul

ERCİLASUN, Ahmet Bican (2004), [Birinci Oturum Açılış Konuşması], *Edebiyat İlmi ve Problemleri Sempozyumu 23-25 Eylül 2003*, Gazi Sosyal Bilimler Araştırma ve Geliştirme Derneği, Ankara, s. 13-14

HALMAN, Talât S. (2004) “Türkiye’de Eleştiri ve Özgün Kuramlar”, *Edebiyat İlmi ve Problemleri Sempozyumu 23-25 Eylül 2003*, Gazi Sosyal Bilimler Araştırma ve Geliştirme Derneği, Ankara, s. 16-28

<http://www.asu.edu/writingprograms/>

<http://www.condor.depaul.edu/>

<http://www.english.bham.ac.uk/ug/>

<http://www.english.cam.ac.uk>

<http://www.english.tamu.edu/undergrad/major/>

<http://www.manchester.ac.uk/degreeprograms/undergraduate/2006/>

<http://www.english.fas.nyu.edu/object/english.0406.ug>

<http://www.stanford.edu/dept/english/cw/program.html>

<http://www.english.stanford.edu/courses>

<http://www.registrar.fas.harvard.edu/courses/EnglishandAmericanLiteratureandLanguage.htm>

<http://www.uclan.ac.uk/courses/ug/subjects/englishliterature.html>

<http://www.upenn.edu/endergrad/>

KANBEROĞLU, A. İhsan, H. Mehmet Yenikurtuluş, Abdurrahman Yüksel, Nermin Ercan, Aysel Çetin, Günay Çetin, Nezihe Tatar, Mehmet Koç, Ali Erkan Kavaklı, Ahmet Balta, Mehmet Görücü, Mustafa Yaşar (2001), *Türk Dili ve Edebiyatı: Kompozisyon 3*, Devlet Kitapları, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul

KAVCAR, Cahit (1994), *Edebiyat ve Eğitim*, Ankara Üniversitesi Yay. Ankara

KAVCAR, Cahit (2003), “Türk Dili ve Edebiyatı Programıyla İlgili Yeni Çalışmalar”, *Türklük Bilimi Araştırmaları, Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı*, 13, Niğde, ss. 19-26

PALA, İskender (2005), “Dünümüzde Divan Edebiyatı Eğitimi: Tespitler, Öneriler”, *V. Türk Kültürü Kongresi: Cumhuriyetten Günümüze Türk Kültürünün Dünü, Bugünü ve Geleceği (17-21 Aralık 2002)*, *Edebiyat, Cilt III*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 43-63